

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj Napoca

Facultatea de Geografie

Şcoala Doctorală de Geografie

–TEZĂ DE DOCTORAT –

RELAȚIA OM-MEDIU ÎN DELTA DUNĂRII,

DIN PERSPECTIVA REZILIENȚEI

STUDIU DE CAZ: ZONA POPINA-SFIȘTOFCA, Com. C.A. Rosetti

REZUMAT

Profesor coordonator:

Prof. Univ. Dr. Bendek József

Doctorand

Bursan Ioana Georgeta

Cluj Napoca

2019

CUPRINS

LISTA ACRONIMELOR	6
LISTA TABELELOR ȘI FIGURILOR	7
INTRODUCERE	9
Motivația alegerii temei	10
Noutatea și importanța temei	12
Obiectivele cercetării	13
Metodologia de cercetare.....	15
Structura lucrării	17
CAPITOLUL I. RELAȚIA OM-NATURĂ ȘI REZILIENȚA SOCIO-ECOLOGICĂ	19
1. Natura și construcția socială a naturii	19
2. Relația om-natură în Delta Dunării. De la o societate exclusă moral la natura traumatică a bălții.....	25
3. Ecologia ca relație	28
4. Observații cu privire la dezechilibrul socio-ecologic în Delta Dunării.	30
5. Conceptul de reziliență	31
6. Reziliența socio-ecologică	37
7. „Organismul” socio-ecologic explicat de localnici. Extrase din interviuri.....	38
CAPITOLUL II. REZERVAȚIA BIOSFEREI DELTA DUNĂRII	43
1. Cadrul natural al RBDD	44
1.1. Formarea Deltei Dunării	45
1.2. Reprezentări cartografice	46
2. Modificări antropice în Delta Dunării.....	47
2.1. Primele intervenții antropice: sfârșitul secolului al 19-lea.....	47

2.2. Perioada socialistă: 1950-1989.....	47
2.3. Amenajările de pe grindul Letea.....	48
3. Administrația Rezervației Biosferei Delta Dunării.....	50
3.1.Scurt istoric privind protecția naturii în Delta Dunării.....	50
3.2.Înființarea ARBDD.....	51
3.3.Conceptul de rezervație a biosferei.....	54
 CAPITOLUL III. POPULAȚIA ÎN DELTA DUNĂRII	57
1. Populația în comuna C.A. Rosetti.....	58
2. Cauze ale declinului demografic în Delta Dunării.....	60
3. Populația ruso-lipoveană.....	62
3.1.Ruși-lipoveni din Delta Dunării. Staroveri, Lipoveni, Cazaci.....	64
3.1.1. Staroverii.....	64
3.1.2. Lipoveni și Cazaci.....	66
3.2.Fuziunea între cazaci și rascolnici	69
3.3.Cazacii după afilierea Dobrogei la România	71
3.4.Cazacii zaporojeni și ucrainenii.....	72
3.5.Slăbirea identității etnice reflectată în limbă și Biserică	73
3.6.Concluzii	74
 CAPITOLUL IV. PESCUITUL – PRINCIPALA ACTIVITATE ECONOMICĂ ÎN DELTA DUNĂRII	76
1. Pescuitul la gura brațului Chilia în sec. 19	77
1.1.Valențele creștine ale pescuitului.....	78
1.2.Comerțul cu peștele.....	80
1.3. Situația socio-politică la gura de vărsare a brațului Chilia	82
1.4. Organizarea pescarilor	83
2. Starea actuală a resursei piscicole.....	84

3. Ocupații în comuna C.A. Rosetti	86
--	----

CAPITOLUL V. SATUL SFIȘTOFCA DIN CADRUL COMUNEI C.A. ROSETTI88

1. Comuna C.A. Rosetti	89
2. Sfiștofca – „Un sat la marginea deltei”	92
3. Formarea satului Sfiștofca în relație cu gura de vărsare a brațului Chilia	93
4. Sfiștofca în cadrul comunei C.A. Rosetti.....	99
5. Viața socială și culturală în Sfiștofca	104

CAPITOLUL VI. ZONA POPINA-SFIȘTOFCA. AMENAJAREA PISCICOLĂ POPINA ȘI RECONSTRUCȚIA SA ECOLOGICĂ ÎN RELAȚIE CU SATUL SFIȘTOFCA.....107

1. Formarea zonei Popina. Sec. 18-20	109
2. Reprezentări cartografice ale zonei Popina și ale evoluției brațului Chilia. Sec. 18-20 ...	110
3. Zona Popina înainte de amenajare. Moduri de utilizare a terenului și rolul Popinei în economia satelor Periprava și Sfiștofca	118
3.1. Prima perioadă - înainte de amenajare	118
3.2. A doua perioadă - construcția Amenajării Piscicole Popina. 1952-1989	122
3.3. A treia perioadă.- investitori privați și/sau reconstrucție ecologică (?). 1990- 2016	127
4. Reconstrucția ecologică în Delta Dunării	134
5. Reconstrucția ecologică a amenajării piscicole Popina	138
5.1. Măsurile de reconstrucție ecologică a zonei Popina II	139
5.2. Reconstrucția ecologică și implicațiile acesteia asupra pescuitului tradițional	141
5.3. Raportări și monitorizări ale zonei de reconstrucție ecologică Popina II	145
5.4. Dependența de Popina II a locuitorilor satului Sfiștofca	147
5.5. Reconstrucția ecologică din Popina II, conform localnicilor (date din teren, 2016) .	148
5.6. Cadrul legal al zonei de reconstrucție ecologică Popina II.....	156
5.7. Perspective asupra zonei socio-ecologice Popina-Sfiștofca	159
5.8. Concluzii	162

CAPITOLUL VII. REZILIENȚA ÎN ZONA POPINA-SFIȘTOFCA	164
1. Satul Sfiștofca și mediul său înconjurător	164
2. Reziliența comunității în raport cu zona Popina	166
3. Rolul outsiderilor asupra mediului social și economic din Sfiștoaca	168
3.1.Scenariile elaborate de Sfiștofca Art Associationși conceptul de„Deltă Vie” ca discurs al rezilienței.....	171
3.2.Acțiuni ale Sfiștofca Art Association	182
4. Sfiștofca – un sat rezilient?	185
5. Abandonul triplu: economic, administrativ, spiritual	188
6. Vulnerabilități vs. Factori de reziliență.....	191
7. Perspective asupra viitorului.....	193
8. Sfiștofca – nerezilientă economic dar rezilientă cultural?	195
9. Reziliența comunității sau reziliența localității?	198
CONCLUZII	202
ANEXE	206
BIBLIOGRAFIE	213

LISTA TABELELOR

1. Tab. 1. Evoluția populației în comuna Comuna C.A. Rosetti și în satul Sfiștofca – pag. 59
2. Tab. 2. Evoluția populației în Delta Dunării și comuna C.A. Rosetti - pag. 60
3. Tab. 3. Populația rușilor lipoveni între 1880-1992, pag. 63
4. Tab. 4. Permise de pescuit în comuna C.A. Rosetti – pag. 87
5. Tab. 5. Permise de pescuit industrial în comuna C.A. Rosetti – pag. 87

LISTA FIGURILOR

1. Fig. 1. Poziția geografică a RBDD în România – pag. 43
2. Fig. 2. Relieful RBDD – pag. 45
3. Fig. 3. Populația ruso-lipoveană în România – pag. 63
4. Fig. 4. Sensuri asociate termenului ”starover” – pag. 66
5. Fig. 5. Lipovenii în Bugeac și Dobrogea – pag. 75
6. Fig. 6. Gurile Dunării în 1867 – pag. 81
7. Fig. 7. Așezarea comunei C.A. Rosetti în România – pag. 90
8. Fig. 8. Comuna Comuna C.A. Rosetti limite și vecini – pag. 90
9. Fig. 9. Satele comunei C.A. Rosetti – pag. 91
10. Fig. 10. Harta Deltei Dunării Ștefan Constantinescu 2005 – pag. 95
11. Fig. 11. Detaliu Harta Deltei Dunării Ștefan Constantinescu 2005 – pag. 95
12. Fig. 12. ”Harta rusească” 1834 – pag. 96
13. Fig. 13. Schiță locală comuna C.A. Rosetti – pag. 99
14. Fig. 14. Afiș concursul de șah 2013 – pag. 106
15. Fig. 15. Afiș concursul de șah 2014 – pag. 106
16. Fig. 16. Afiș concursul de șah 2015 – pag. 106
17. Fig. 17. Afiș concursul de șah 2016 – pag. 106
18. Fig. 18. Localizarea A.P. Popina pe harta Deltei Dunării – pag. 107
19. Fig. 19. Amenajarea Piscicolă Popina, la est de Sfiștofca – pag. 108
20. Fig. 20. Brațul Chilia la 1771 – pag. 110
21. Fig. 21. Delta Dunării la 1771 – pag. 111

22. Fig. 22. Detaliu Delta Dunării la 1771 Localitatea *Lipovanskoe* – pag. 111
23. Fig. 23. Gura de vărsare a brațului Chilia 1856 – pag.112
24. Fig. 24. Detaliu brațul Chilia 1867 – pag. 113
25. Fig. 25. Brațul Chilia 1886 CED – pag. 114
26. Fig. 26. Detaliu gura de vărsare brațul Chilia 1910 – pag. 115
27. Fig. 27. Gura brațului Chilia 1956, apare denumire Sfiștovca – pag. 116
28. Fig. 28. A.P. Popina Detaliu 1986 – pag. 116
29. Fig. 29. Evoluția brațului Chilia 1771-2006 – pag. 117
30. Fig. 30. Amenajarea Piscicolă Popina – pag. 124
31. Fig. 31. Popina II – zona de reconstrucție ecologică – pag. 126
32. Fig. 32. Zonarea ARBDD – pag. 137
33. Fig.33. Popina I și Popina II – pag. 141
34. Fig. 34. Schiță locală. Hartă mentală a Popinei II – pag. 155
35. Fig. 35-36. Canalul Popina și spărtura în canalul de centură – pag.163
36. Fig. 37-38. Imagini din Popina II, 2016 – pag.163
37. Fig. 39-42. Imagini din curtea sediului CRLR Sfiștofca, febr. 2016 – pag.183
38. Fig. 43-44. Semi-muzeul din Sfiștofca, oct. 2016 – pag. 184
39. Fig. 45-46. Pontoane deplasate de pe canalul Sfiștofca, febr. 2016 – pag. 190

ANEXE

1. Fig. 1. Relația comunității cu instituții și cu outsiders – pag. 206
2. Fig. 2. Deosebiri: trecut, prezent, viitor – pag. 207
3. Fig. 3. Caracteristici diacronice – pag. 208
4. Fig. 4-13. Fotografii din cadrul cercetării de teren – pag. 209 - 212

Cuvinte cheie: reziliență socio-ecologică, Delta Dunării, zonă de reconstrucție ecologică, ruși-lipoveni, construcția socială a naturii

INTRODUCERE

După 1990, ca urmare a aderării la programele europene și internaționale de mediu, unele dintre comunitățile rurale din România, a căror economie tradițională se baza pe resursele naturale (de exemplu lemn, pește etc.), au devenit parte din zone strict protejate, unde condițiile de utilizare ale acestor resurse naturale au fost supuse unor noi serii de reglementări.

Acesta este și cazul Deltei Dunării, una dintre regiunile cel mai puțin populate din Europa, situată în partea cea mai estică a României (din 2007, cel mai estic punct continental al Uniunii Europene) care a devenit parte din Patrimoniul Mondial UNESCO în 1991. De la această dată, populația deltei este în continuă scădere, numărând în 2002, 16.000 de persoane (Iancu 2006), în timp ce ultimul recensământ din 2011 numără mai puțin de 11.000 de locuitori. Populația este formată în mare parte din etnici români, dar aproximativ 10% din populație este de etnie ruso-lipoveană și un procent semnificativ de etnici ucraineni trăiesc în localitățile Deltei.

Odată delta devenită zonă protejată internațional (singura deltă din lume care este declarată în întregime rezervație a biosferei) – după patru decenii de exploatare sub regimul comunist, activitățile economice, exploatarea resurselor, dezvoltarea locală și refacerea ecologică a biodiversității, sunt subiecte supuse constant dezbaterilor și proiectelor la nivel regional. Reglementările legate de mediu, impuse în perimetrul acestei regiuni geografice speciale, sunt în continuă schimbare, în timp ce comunitățile locale se află, cel mai adesea, în poziția de a concura cu mediul în acest proces de gestionare a valorilor ecologice ale regiunii.

Cercetările privind sistemele social-ecologice și actualele răspunsuri locale la schimbările de politică sunt în faze preliminare și nu s-a configurat încă o înțelegere sistematică a practicilor de adaptare - sau a fenomenului de neadaptare - la noile condiții. Aparent, zona Deltei Dunării este omogenă din punct de vedere geografic, economic și social, însă trebuie ținut cont și de disparitățile geografice între satele din cele 7 comune din regiune (unele au acces la Dunăre,

altele au acces doar la canale, alte localități au acces și la Dunăre și la Marea Neagră, iar, spre exemplu, satul C.A. Rosetti nu are acces deloc la curs de apă), fapt ce generează situații diferite de adaptare. Astfel, unele localități dispun de mai mulți factori protectivi ("protective factors"), altele dispun de mai mulți factori de risc și sunt mai vulnerabile în fața schimbărilor.

Studiul de față se concentrează asupra zonei socio-ecologice Popina-Sfiștofca, situată în nord-estul Deltei Dunării, pe teritoriul comunei C.A.Rosetti și urmărește relația creată între comunitatea umană din localitatea Sfiștofca și teritoriul învecinat numit Popina. Relația se constituie în interdependența între populația din Sfiștofca și terenul Popinei - care odinioară asigură resursa naturală de bază pentru menținerea economiei locale și este direct influențată de schimbările conceptuale contemporane legate de mediul natural. Reies astfel, aspecte despre modul în care transformarea modului de utilizare a terenului are loc în funcție de percepția cultural-politică a fiecărei perioade istorice, precum și despre modul în care statutul terenului are consecințe directe și imediate asupra grupului social de care acesta depinde economic.

Lucrarea se încheie cu descrierea unui nou tip de relație constituită, de data aceasta, între localnici și stimuli sociali externi, care devin (sau au intenția să devină) factori de resort în reziliența comunității.

Noutatea temei

Noutatea studiului este adusă în primul rând de perspectiva asupra evoluției relației create între mediul natural din zona Popina și populația umană aflată în imediata vecinătate, din satul Sfiștofca. Această relație este analizată prin prisma conceputului de reziliență, concept care explică influența umană asupra teritoriului (și asupra funcționalității sale) și, respectiv, influența reversă, a modului de utilizare a teritoriului și a resurselor sale naturale, asupra populației dependente de acesta. Studiul relevă cum intervențiile în teritoriu sunt întotdeauna atât locale¹ - spontane, cât și instituționale (Bursan, Mitroi 2016) și arată modul în care abordările diferite (științifice vs. tradițional) au putere și efecte diferite pe termen lung asupra ambelor sisteme: social și ecologic. Evenimentele, deciziile politice și efectele acestora în teren (din punct de vedere social și ecologic) sunt explicate și prin câteva observații legate de conceptul de natură și

¹Mai întâi locale, pe urmă instituționale

de modul în care acesta este operaționalizat în societatea contemporană, pentru a arăta cum acesta are efect nemijlocit, la nivel micro-local. Conceptul de reziliență permite o analiză de ansamblu asupra acestor aspecte și așază rezultatele într-o perspectivă nouă, propunând înțelegerea sistemului deltaic în relație cu cel social și ținând cont de interdependența între cele două sisteme.

Un alt aspect de noutate este relevarea istoriei Amenajării Piscicole Popina și a situației administrative actuale, în baza documentelor furnizate de către DDNI Tulcea, a răspunsurilor la adresele către Consiliul Județean Tulcea, a datelor furnizate de Erika Schneider – WWF Foodplain Institute, a datelor furnizate de reprezentanții primăriei C.A. Rosetti și nu în ultimul rând, cu ajutorul informațiilor puse la dispoziție de câțiva localnici direct implicați în diferite acțiuni din zona Popina-Sfiștofca sau direct afectați.

Tematica reconstrucțiilor ecologice din Delta Dunării este un domeniu insuficient cercetat, rapoarte referitoare la acestea sunt efectuate de obicei de către responsabilii operației și/sau de către ARBDD sau instituțiile aferente. Acestea se rezumă, de regulă, la aspecte strict tehnice, neluând în calcul impactul acestora asupra populației din vecinătate. Studiul a mai relevat faptul că nu există – în general în Delta Dunării – o monitorizare adevărată a efectelor și a urmărilor măsurilor de reconstrucție ecologică la nivel social.

Reiese din această cercetare faptul că zonele de reconstrucție ecologică se află, la nivel de percepție, într-un spațiu ambiguu, obscur, atât din punctul de vedere al localnicilor, cât și din perspectivă instituțională. Soarta zonei de reconstrucție ecologică Popina este, în realitate, mai degrabă necunoscută chiar și actorilor implicați.

Astfel, cercetarea de față, relevă aspecte noi asupra întregii zone Popina-Sfiștofca, atât din punct de vedere istorico-geografic (cap. IV, V, VI), social (Cap. V, VII), economic (cap. IV, VI, VII), cât și din punct de vedere administrativ și ecologic (cap. VI).

Lucrarea cuprinde o istorie a localității (urmărită în paralel cu cea a zonei Popina), descrisă ca urmare a analizei diferitelor documente, hărților, a informațiilor oferite de localnici, adică bazată pe o istorie ”vie”, confirmată de documente.

Un alt aspect de noutate este abordarea relației socio-ecologice din perspectiva rezilienței, aspectul cheie în relevarea impactului reglementărilor de mediu asupra comunităților locale din Rezervația Biosferei Delta Dunării și în relevarea relației om-mediu.

Obiectivele cercetării

Perspectiva mai amplă în care se încadrează studiul de față este de analiză a dinamicii transformărilor de la nivel politic, social, economic, cultural din teritoriul Rezervației Biosferei Delta Dunării, prin prisma conceptului de reziliență.

Obiectivul general al cercetării este de a analiza evoluția relației între mediul natural al Deltei Dunării și comunitatea umană, și modul în care acestea evoluează influențându-se reciproc. Cercetarea urmărește să analizeze și natura noilor relații sociale create de către comunitate și măsura în care acestea contribuie la reziliența comunității/localității.

Obiective specifice:

- Descrierea istoriei zonei Popina și a satului Sfiștofca și, odată cu acestea, descrierea istoriei relației dintre mediul natural al Popinei și comunitatea din Sfiștofca
- Identificarea vulnerabilităților și a indicatorilor de reziliență în cazul satului Sfiștofca, în raport cu doi factori: a) factorul ecologic-economic – Popina și b) în raport cu factori externi – numiți „outsideri” în prezenta lucrare.
- Analiza modului în care organizarea mediului natural de către societatea și comunitatea științifică are influență directă la nivel micro-local, asupra comunităților dependente de resurse naturale.

Întrebări generale ale cercetării:

- Cum a utilizat omul mediul natural al Deltei Dunării, în trecut?
- Cum a evoluat relația om-mediul natural în RBDD?
- Cum experimentează comunitățile din RBDD schimbările politice și economice din ultimii ani 27 de ani?
- Cum aceste schimbări sunt percepute, asumate, înțelese și însușite în funcție de atitudinea față de natură și de resursele naturale?

- Care sunt concepțiile generale asupra naturii în societatea contemporană?
- Ce este reziliența socio-ecologică?
- În ce măsură o comunitate dependentă de o resursă naturală își menține funcționalitatea în lipsa resursei de care aceasta este dependentă? Ce fel de relații se construiesc în acest nou context?

Metodologia de cercetare

Cercetarea se bazează pe metode utilizate în științele sociale, situate, epistemologic, în modelul constructivist de cercetare, în care realitatea este un construct social (așa cum sunt acestea descrise în Iluț P. 1997²).

Informația și analiza studiului este fondată pe mai multe tipuri de date, delimitate în următoarele două categorii:

- Cercetare teoretică: cărți, articole, documente oficiale
- Cercetare de teren: observație, observație participativă, interviuri semi-deschise și deschise, informale (conversații spontane).

Cercetarea de teren în satul Sfiștofca s-a desfășurat pe o perioadă mai îndelungată de timp și a constat în vizite frecvente în decursul anilor 2011-2016, concretizate în observație participativă și interviuri deschise realizate cu administrația locală, muncitori zilieri, pescari, femei din sat – pe de o parte, și cu ceea ce în această lucrare am numit ”outsideri”, adică cercetători, artiști aflați în sat. Interviurile au avut loc cu localnici și reprezentanți ai instituțiilor și organizațiilor implicate în administrarea Rezervației Biosferei Delta Dunării. Analiza datelor a fost, de asemenea, realizată, prin diferite metode: analiza de discurs, interpretarea interviurilor interpretarea observațiilor din teren și verificarea (”validarea”) interpretărilor și a rezultatelor obținute de localnici (de exemplu pentru capitolul Reconstrucția ecologică din Popina). Discuțiile și interviurile cu localnicii au vizat înțelegerea relației dintre aria de reconstrucție

²Constructivism: 'asserts that social phenomena and their meanings are continually being accomplished by social actors. It implies that social phenomena and categories are not only produced through social interaction but that they are in a constant state of revision' Grix, 2001, p. 27 (Grix apud Bryman)

ecologică Popina II și locuitorii satului și influența acestei zone asupra evoluției satului Sfiștofca, de la înființare până în prezent. Colaborarea cu ”outsiderii”, a condus la observarea emergenței unei viziuni asupra întregii zone de referință, o viziune care aparține unei categorii instituționale fără legătură aparentă cu Delta Dunării și – cu atât mai puțin – cu zona Popina-Sfiștofca, dar care este în prezent singura viziune strategic-rezilientă pentru zona Popina-Sfiștofca.

Pentru capitolul Zona Popina-Sfiștofca am folosit două surse de informații principale: surse instituționale (documente de expertiză și interviuri cu experți și angajați ai acestor instituții) și surse locale (interviuri cu locuitorii și cu administrația locală și observații realizate în satul Sfiștofca). Sursele instituționale vizate au fost principalele instituții implicate în programele de reconstrucție ecologică în regiune: Consiliul Județean Tulcea, ARBDD, DDNI și Institutul de Geografie și Geoecologie IfGG/WWF. Consiliul Județean Tulcea a furnizat informațiile despre situația concesiunilor din zona Popina precum și statutul legal al AP Popina, planșe și cifre exacte ale suprafețelor. ARBDD a furnizat hărți ale vegetației, ecosistemelor și a solurilor în Popina și a clarificat anumite întrebări legate de monitorizările procesului de reconstrucție ecologică în Popina și, respectiv, de pescuitul în baza permisului familial în zona Popina-Sfiștofca. DDNI a contribuit semnificativ la înțelegerea istoriei modului de utilizare a terenului Popinei de la amenajare până în preajma anului 1997 și a furnizat planșe cu propunerile de intervenții pentru lucrările de reconstrucție ecologică.

Am înțeles și am interpretat conceptul de reziliență în baza literaturii de specialitate pe această tematică, prin îmbinarea cu unele abordări antropologice asupra relației între om și mediu. Ca un concept relativ nou și transdisciplinar, reziliența asigură permeabilitatea perspectivelor asupra unui fenomen complex, cum este acesta al comunității umane din Sfiștofca în relație cu:

- Mediul și resursele naturale din zona Popina (factor economic)
- Outsideri și CRLR³ (factori identitari-culturali)
- Autoritățile publice – locale, regionale, naționale.

³Comunitatea Rușilor Lipoveni din România, www.crlr.ro

Structura lucrării

Lucrarea de față urmărește modul în care evoluția unui teritoriu de care o comunitate este dependentă, are efect direct asupra evoluției comunității respective și cum modul în care este perceput și gestionat mediul natural la nivel global, are efecte la nivel regional și mai ales, micro-local. Lucrarea își propune să analizeze în ce măsură o comunitate dependentă de un sistem ecologic, face față perturbărilor suportate de mediu prin transformarea acceptată ca răspuns al provocării venite din exterior. Cercetarea explorează posibilitatea ca pilonii resurselor culturale, a „sensului” pe care comunitatea de referință îl capătă în noul context dat, desprinsă de *relația* social-ecologic și ancorată în plan „social-social” (adică bazat pe relații interumane, pe conservare și creație culturală), au forța de a pune bazele unei comunități reziliente. Deși inițial o comunitate-exemplu pentru relația de reciprocitate om-natură, numită „tradițională”, comunitatea din Sfiștofca este forțată de întregul context politic (național-regional), să se „rupă”, practic, din sistemul ei original socio-ecologic și să fie („doar”) „conservată”, fără ca acest lucru să asigure (cel puțin în prezent) perpetuarea comunității în viitor, adică reziliența acesteia, ci asigurând deocamdată „încapsularea” și „muzeificarea” comunității.

Referindu-se la așa numita ”zonă Popina-Sfiștofca”, lucrarea se axează pe două mari fire istorice:

- Istoria înființării localității Sfiștofca și configurarea profilului său din punct de vedere etnic, cultural, economic – de la înființarea localității până în prezent;
- Istoria evoluției teritoriului denumit Popina, de la formarea sa până în prezent (de la teren inundabil la amenajare piscicolă și apoi la zonă de reconstrucție ecologică și teren concesionat pentru exploatare stuficolă).

O parte importantă a lucrării o constituie încadrarea culturală a grupului etnic original, pentru a înțelege mai bine profunzimea transformării identitare și culturale de azi prin stimuli cultural-educativi. Capitolul despre istoria populației de ruși-lipoveni din Delta Dunării, descrie originea și profilul etno-confesional și ocupațional al comunității din satul Sfiștofca. În urmărirea istoricului populației dar și a modului de folosire a terenului din cadrul zonei de referință Popina-Sfiștofca, se are în vedere contextul cultural al fiecărui moment istoric dat. Cu alte cuvinte, trebuie să ținem cont de faptul că fiecare etapă istorică are o „umbrelă” conceptuală, socio-

culturală, care dictează înțelesul (*sensul*) conceptului de natură și, respectiv, modul de raportare la aceasta. Prin acest aspect cultural putem urmări mai profund eventualele transformări de la nivelul comunității în scopul rezilienței, putem înțelege mai bine necesitatea reinventării populației sau a ”reînnoirii” sale – la care este supusă în prezent, populația în Delta Dunării.

Lucrarea este structurată în șapte capitole, referitoare la: conceptul de reziliență și relația om-natură (cap. I), aspecte generale legate de ARBDD (cap. II), populația din Delta Dunării și din comuna C.A. Rosetti, date statistice, istorice și etnografice (cap. III), istoricul pescuitului în Delta Dunării la gura brațului Chilia și descrierea succintă a normelor de pescuit din prezent (cap. IV), descrierea și încadrarea satului Sfiștofca în comuna C.A. Rosetti (cap. V), descrierea zonei Popina-Sfiștofca, istoricul acesteia și reconstrucția ecologică din Popina II (cap. VI) și analiza rezilienței satului Sfiștofca (cap. VII).

CAPITOLUL I. *Relația om-natură și reziliența socio-ecologică*, în care sunt discutate concepte ca *natura*, construcția socială a naturii, este descrisă relația om-natură în Delta Dunării – în baza studiilor și publicațiilor precedente; conceptul de ecologie ca relație, dezechilibrul socio-ecologic în Delta Dunării, conceptul de reziliență socio-ecologică.

CAPITOLUL II. *Rezervația Biosferei Delta Dunării*, în acest capitol este descris cadrul natural al Deltei Dunării, formarea deltei cu câteva reprezentări cartografice. Trasează succint și istoricul modificărilor antropice, de la sfârșitul secolului al 19-lea până azi. Este prezentat cadrul instituțional-administrativ al RBDD - Administrația Rezervației Biosferei Delta Dunării și rolul acesteia în contextul mai larg al protecției naturii în DD.

CAPITOLUL III. *Populația în Delta Dunării*, prezintă date despre populația în Delta Dunării în general cu accent pe populația din comuna C.A. Rosett, urmărind și cauze ale declinului demografic. Sunt descrise trăsături ale populației ruso-lipovene și câteva elemente din istoria așezării acesteia pe teritoriul Deltei Dunării, în special la gura de vărsare a brațului Chilia. Se configurează figura emblematică reprezentată de acest grup etno-confesional în Delta Dunării, precum și caracteristicile sale profesionale și confesionale.

CAPITOLUL IV. *Pescuitul, principala activitate economică în Delta Dunării* – este o continuare a capitolului precedent, dezvoltând istoria pescuitului pe brațul Chilia, în relație cu evoluția fizico-geografică a gării de vărsare a Dunării. Este descrisă situația socio-politică, regimuri de pescuit din sec. 19 și relația strânsă a locuitorilor din așezările de la gura brațului Chilia, cu apele naturale, prin pescuit. Este subliniată importanța atât economică, cât și spirituală a pescuitului, în rândul rușilor lipoveni din această zonă. Populația descrisă în acest capitol este populația fondatoare a satului Sfiștofca, despre care se discută mai pe larg în capitolele următoare.

CAPITOLUL V. *Satul Sfiștofca din cadrul comunei C.A. Rosetti* încadrează Sfiștofca în comuna C.A. Rosetti, cuprinzând date despre formarea satului în raport cu formarea și evoluția gării de vărsare a brațului Chilia, pe baza informațiilor cartografice și a datelor empirice din teren. Descrie și viața culturală și socială din prezent.

CAPITOLUL VI. *Zona Popina-Sfiștofca. Amenajarea Piscicolă Popina și reconstrucția sa ecologică în relație cu satul Sfiștofca* – descrie istoria zonei Popina, de la formarea sa, la amenajarea comunistă, până la reconstrucția sa ecologică și statutul său ambiguu din prezent.

Capitolul subliniază gradul ridicat de dependență a locuitorilor satului Sfiștofca de această zonă, de la începuturile formării acesteia, până în prezent, precum și atitudinea localnicilor față de Popina și atitudinea și perspectiva localnicilor asupra procesului de reconstrucție ecologică și stadiul actual al lucrărilor de reconstrucție ecologică din A.P. Popina.

CAPITOLUL VII. *Reziliența în zona Popina-Sfiștofca*. Ultimul capitol reprezintă analiza gradului de reziliență socio-ecologică din zona Popina-Sfiștofca, prin urmărirea vulnerabilităților și a factorilor de reziliență identificați. Sunt descrise perspectivele pentru reziliența acestei zone, prin prezentarea outsiderilor și a acțiunilor acestora. Reziliența (socială a) comunității din Sfiștofca este pusă în relație cu reziliența (ecologică a) zonei de reconstrucție ecologică Popina.

Ultimul capitol prezintă și perspectivele asupra viitorului acestei zone.

Concluzii le legate de resemnificare, reinventare, empowerment.

CONCLUZII

Lucrarea de față arată cum adaptarea unei comunități din cadrul unui sistem socio-ecologic, are loc la nivel subtil, identitar, cultural, arătând că fără acest tip de transformare a *sensului* mediului înconjurător și a propriei identități, re-înnoirea comunității nu este posibilă.

Analiza capacității reziliente a satului Sfiștofca impune o serie de nuanțări. Nu putem vorbi despre reziliență în momentul de față în Sfiștofca, atâta vreme cât înțelegem reziliența ca funcționalitate a sistemului socio-ecologic la care ne referim, însă putem observa indicatori și resurse (stimuli) care „împing” comunitatea spre adaptare și transformare. Aceste impulsuri sunt proaspete și nu putem prevedea modul în care va evolua satul pe viitor, în ciuda faptului că s-au elaborat scenarii sau a faptului că unii reprezentanți ai comunității răspund pozitiv provocărilor „outsiderilor”. Pe lângă susținerea din partea acestora, este nevoie și de o susținere pe linie instituțională, astfel încât comunitatea (ceea ce înseamnă azi locuitorii satului, adică un număr foarte restrâns de indivizi) să fie încurajată să trăiască în continuare aici, sau astfel încât, populația care a părăsit satul să fie motivată să se întoarcă. Altfel, reziliența satului Sfiștofca va însemna strict menținerea numelui localității și a locului, care va fi populat în viitor de către persoane venite din exterior, ceea ce ar însemna o înlocuire, practic, a comunității actuale, și nu reziliența acesteia.

Am văzut pe parcursul lucrării, că în urma reconstrucției ecologice a zonei Popina, nici mediul ecologic nu este rezilient (în sensul de restabilire a funcțiilor sale ecologice inițiale⁴) decât parțial (dacă se poate vorbi despre reziliență „parțială”) iar acest fapt conduce la destabilizarea economică a comunității dependente de funcționalitatea ecologică a terenului. Comunitatea dependentă de resursa naturală provenită din zona de reconstrucție ecologică Popina II, răspunde – în lipsa alternativelor – provocărilor de natură educativ-culturale venite din exterior, în vederea unei reziliențe mai degrabă cultural-identitară decât economică.

⁴Concluzie personală bazată pe relatările și percepția localnicilor din Sfiștofca, deoarece nu există date actualizate de către specialiști, după anul 2001.

Contribuții originale

Originalitatea studiului constă în perspectiva relației social-ecologice aplicată pe un caz mai puțin cunoscut și de asemenea, în analiza minuțioasă a unei microzone, prin prisma rezilienței. În Delta Dunării este necesară, de acum înainte, o abordare atât micro-locală cât și una care să țină cont de factorii rezilienței, deoarece s-a constatat că una dintre cauzele care duc la declinul populației în paralel cu degradarea mediului natural, este lipsa unei viziuni și a unor soluții adaptate la fiecare microzonă, în parte⁵.

Rezultatele cercetării cu privire la regimul de administrare și utilizare a zonei Popina II, precum și relevarea stării actuale a proiectului de reconstrucție ecologică, reprezintă, de asemenea, un aspect original al tezei, o parte care dezvăluie o disfuncționalitate majoră în managementul RBDD.

Relevarea modului de folosință, odată cu atitudinea populației locale față de mediul natural înconjurător la care ne referim (zona Popina II), constituie o altă contribuție originală la configurarea aspectelor unei raportări generale în Delta Dunării, la mediul natural, prin adăugarea acestui exemplu complex.

Perspectivă de dezvoltare ulterioară

Studiul de față ar putea fi extins printr-o cercetare similară în zona Periprava-Popina, având în vedere faptul că și economia acestui sat a fost vreme îndelungată bazată pe partea de nord a zonei Popina (Popina I). O astfel de cercetare ar putea reliefa modul de folosință a unei foste amenajări piscicole care nu se află – spre deosebire de Popina II – în reconstrucție ecologică, ci are statut de zonă economică, în continuare. Apoi, ținând cont de diversitatea geografică, economică și etnică ce caracterizează comuna C.A. Rosetti, o analiză comparativă a economiilor formale și informale a tuturor celor cinci sate ale comunei, ar oglindi situația diversității sociale, economice și culturale a întregii Delte.

⁵ În timp ce există viziune la nivel macro, vezi SID DD și Planurile de management ARBDD.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Adger, W. 2000. Social and ecological resilience: are they related? *Progress in Human Geography* 24,3, pp. 347–364
- Antipa, G. 1901. Chestiunea Stari-Stambul și Convențiunea de Pescuit cu Rusia. 6 memorii.
- Antipa, G. 1914. Câteva probleme științifice și economice privitoare la Delta Dunărei, Librăriile Socec & Comp și C. Sfetea, București
- Apostol, M., M. Cernea, Clemett A., Damian N., Frans D.R., Mitroi V., Pîslaru E., Rughiniș C., 2005. GEF (Global Environment Facility) Romania Danube Delta Biodiversity Project. Local Benefits. Case Study Report Stockholm: Stockholm Environmental Institute.
- Banu A. C., Rudescu L., 1965. Delta Dunării. Editura Științifică, București
- Bărbulescu, D., Bucureasa C., Crăciun C., Popa C., Șchiopu C.R. 2011. Delta Warning Report. Raport de analiză funcțională a instituțiilor implicate în gestionarea Rezervației Biosferei Delta Dunării. Asociația Salvați Dunărea și Delta, București
- Bârcă Gh. I. 1948. Ameliorarea integrală a insulei Letea (Delta Dunării). București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională.
- Beaumont F. 2008. Les Lipovenes du Delta du Danube Vol, X no. 1-2 2008. “Balkanologie.” X:1–15.
- Bell, S., Nichersu I., Ionescu L., Iacovici E. 2001. Conservation versus livelihood in the Danube Delta. în: *Anthropology of East Europe Review*. Vol. 19, Nr. 1. Pg. 11-15.
- Bell, S. (ed.), 2004. *Integrated Management of European Wetlands (IMEW). Final Report* (European Union research project, coordinated by Durham University)
- Berkes. F., Folke. C., eds.. 1998. *Linking Social and Ecological Systems: Management Practices and Social Mechanisms for Building Resilience*. Cambridge University Press, New York.
- Boja, V., Popescu, I. 2000. Social ecology in the Danube Delta. Theory and practice. *Lakes & Reservoirs: Research and Management*, 5 (2): 125-131.
- Bosak, Keith, 2008. Nature, Conflict and Biodiversity Conservation in the Nanda Devi Biosphere Reserve, in *Conservation and Society* 6 (3): 211-224
- Bursan, I., Mitroi-Tisseyre, V. 2016. La restauration écologique dans un „No man’s land”.

- Une histoire socio-écologique récente du polder Popina dans la Réserve de Biosphère
- Cioacă, E., Tudor M., Menting G. A. Reconstrucția ecologică a amenajării piscicole Popina. Propuneri de lucrări hidrotehnice de îmbunătățire a regimului hidrologic al zonei Popina II. Analele Științifice ale Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare Delta Dunării. 1999
- Cote, Muriel, Andrea J. Nightingale 2011. Resilience thinking meets social theory: Situating social change in socio-ecological systems (SES) research, in *Progress in Human Geography*, 36(4) 475–489
- Cronon, William ed.. 1995. The Trouble with Wilderness. Uncommon Ground: Re-thinking the Human Place in Nature, New-York, 69-90
- Drăgan, Magdalena 2011. Reziliența sistemului Regional Munții Apuseni. Rezumatul tezei de doctorat.[Ph.D thesis: The Regional Resilience of Apuseni Mountains] Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, cond. științ. Prof. Dr. Cocean Pompei
- Damian, N., Dumitrescu B., 2009. Sustainable Development Prospects for the Danube Delta rural communities, *Rom. Journ. Geogr.* 53, (2), p. 153-163
- Damian, N., 2011. Unemployment and Poverty in the Danube Delta settlements. Territorial disparities. *Rom. Journ. Geogr.*, 55 (1), p. 11-22, București.
- Dumitrescu, A., 2002. The Impact of the Social and Economic Policies on the Local People of the Danube Delta and the Necessary Measures, *Analele Științifice ale Insitutului de Cercetare și Dezvoltare Delta Dunării*, Tulcea.
- Dumitrescu, A., 2005. The Local People from the Danube Delta, between Poverty and Social Exclusion, *Scientific Annals of the Danube Delta Institute for Research and Development*, Tulcea
- Gâștescu, P., Știucă, R. (edit.) 2008, *Delta Dunării – Rezervație a Biosferei [Danube Delta – Biosphere Reserve]*, Editura CD Press, București
- Gâștescu, P. 2009, *The Danube Delta Biosphere Reserve. Geography, Biodiversity, Protection, Management*, în *Rom. Journ. Geogr.* 53 (2) p. 139-152, București
- Gomoiu, M.T., Baboianu G., 1992. Probleme ale reconstrucției ecologice în Rezervația Biosferei Delta Dunării, *Analele Științifice ale Institutului – Delta Dunării* 1992.
- Iancu, Bogdan (coord). 2009. *Dobrogea. Idenități și Crize*. Ed. Paideia
- Ingold, Tim, 1987. *The Appropriation of Nature: Essays on Human Ecology and Social*

Relations, University of Iowa Press

- Iorga, Alexandru 2012. Securitate socială și acces la resurse naturale în România rurală. Studiu de caz Delta Dunării. Teză de doctorat, Universitatea din București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
- Ipatiov, F. 2001. Rușii lipoveni din România. Presa Universitară Clujeană.
- Keck, Markus, Patrick Sakdapolrak, 2013. What is social resilience. Lessons learned and ways forward. *Erdkunde*, vol 67 no. 1, 5-19
- Lahovari, G. I., 1902. Marele Dicționar Geografic al României: alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe, vol. 5, București
- Munteanu, Ion, Tudor Marian, 2014. Wetland Restoration project in the Danube Delta Biosphere Reserve, Romanian Ministry of Environment, proiect Întâlnire Subregională MaB, Chișinău, Republica Moldova, 19-22 mai
- Plájás, Ildikó 2015. "Swamp Dialogues", The Discursive Creation of „Wilderness” in the Danube Delta Biosphere Reserve, Romania. Master Thesis, Leiden University
- Posthoorn, R. 1997. Ecological restoration on Popina Fishponds. Report of a short survey and workplan 1997-1999.
- Posthoorn, R., Tudor M. 1999. History and land use of the Popina- Letea Region. Draft.
- Proctor, James 1998. The Social Construction of Nature: Relativist Accusation and Critical Realist Responses, *Annals of the Association of American Geographers*, vol. 88, no. 3, pp. 352-376
- Radu, Bianca, 2015. Reziliența fostelor comunități miniere, Presa Universitară Clujeană
- Rughiniș, Cosima 2005. Intervenții sociale și excluziune morală în comunități dependente din România în tranziție, Universitatea din București
- Santos Ryan S. 2012 "Why Resilience?" A Review of Literature of Resilience and Implications for Further Educational Research, Claremont Graduate University & San Diego State University, Qualifying paper for professor Philip Dreyer, Claremont Graduate University
- Schneider, E., Știucă R., Tudor M., Covaliov S., 2004. 10 ani de reconstrucție ecologică în Delta Dunării (WWF, DDNI, ARBDD)
- Schneider, E., Tudor M., Staraș M., 2008. Ecological Restoration in the Danube Delta Biosphere Reserve. Evolution of Babina polder after restoration works. WWF, DDNI.

- Teampău, Petruța; Assche, van, Kristof 2008-2009. Sulina, Sulina/When there's water, there's no light: Narrative, Memory, and Autobiography in a Romanian Town, Identities: *Journal for Politics, Gender and Culture*, vol.7, nr. 1/2 (14)
- Teampău, Petruța, Assche, van, Kristof 2009. “Migratory marginalities: herself and mobility, making sense of home”), *Ethnologia Balkanica*, 13/2009 (CEEOL)
- The World Bank 1994. Romania Danube Delta Biodiversity. Project Document august 1994, Global Environment Facility.
- Tiuliumeanu, Mihai 2015. *Cazacii din Dobrogea*, Ed. Militară.
- Van Assche, K., Devlieger P., Teampău P., Verschraegen G., 2009. Forgetting and remembering in the margins: Constructing past and future in the Romanian Danube Delta. *Memory Studies*, 2(2), 211–234.
- Van Assche, K., Raoul Beunen, Joren Jacobs, Petruța Teampău, 2011 a. Crossing Trails in the Marshes: Rigidity and Flexibility in the Governance of the Danube Delta, *Journal of Environmental Planning and Management*, 58: 8, 997-1018.
- Van Assche, K. Duineveld, M. Beunen, R. Teampău, P. 2011b.. Delineating Locals: Transformations of Knowledge/Power and the Governance of the Danube Delta. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 13(1), 1–21.
- Van Assche, K., Bell S., Teampau P. 2012. Traumatic Natures of the Swamp: Concepts of Nature in the Romanian Danube Delta. *Environmental Values*, 21(2), 163–183.
- Van Assche, K., Iordachi C. ed., 2015. *The Biopolitics of the Danube Delta*, Lexington Books
- Văidianu, N., Paraschiv M., I. Saghin, C. Braghină: Social-Ecological Consequences of Planning and development Policies in the Danube Delta Biosphere, Romania, în *Carpathian Journal of Earth and Environmental Sciences*, August 2015, vol 10, no. 3, p. 113-124. - , 2009).
- Varona, Al. 2011. *Starovenii în secolele XVII-XIX*. Universitatea din Bucuresti, Facultatea de Istorie, 386 p. ; 30 cm. - Teza de doctorat. Cond. șt. prof. univ. dr. Tudor Teoteoi
- Walker, B., C. S. Holling, S. R. Carpenter, A. Kinzig. 2004. Resilience, adaptability and transformability in social–ecological systems. *Ecology and Society* 9(2): 5.
- World Bank Group, noi-dec. 2014. Draft Danube Delta Integrated Sustainable Development Strategy (2030), project document *Danube Delta Integrated Sustainable Development*

Strategy – proiect co-finanțat de Fondul European de Dezvoltare Regională, prin OPTA
World Bank Group, mai 2015. Formulation of ITI Proposal for the Danube Delta
(programming period 2014-2020), project report, *Danube Delta Integrated Sustainable
Development Strategy – proiect co-finanțat de Fondul European de Dezvoltare
Regională, prin OPTA 2007-2013*

World Bank Group, 2015. Action Plan including Priority Projects to implement the strategy,
*Danube Delta Integrated Sustainable Development Strategy – proiect co-finanțat de
Fondul European de Dezvoltare Regională, prin OPTA 2007-2013*

Web pages

www.ddbra.ro
www.unesco.org
www.crlr.ro
www.zorile.ro
www.cjtulcea.ro
<http://archive.ramsar.org>
www.mmediu.ro
www.info-delta.ro
www.googlemaps.com
www.geo-spatial.org
www.wildernis.eu
www.breiling.org
<http://rs.resalliance.org/>
<http://www.ispmn.gov.ro/researches>
www.biserici.org
www.tomazatos.ro
www.mirceaalbutiu.com
www.petrut-calinescu.com -